

תורה

ה'תשפ"ב
ה'תשפ"ג
נאר ה'תשפ"ג
עם באהארי צ'ע

אור ובהירות בעבודת השם במשנת ברסלב

והפרי את לב האמן משרכם
ונתתי לכם לב בשר

שלה

גליון כה | תשפ"ב

אור להביות הלב של איש ישראל
בעד מאד עד לב השמים לה' ותבדק
ואין סוף ואין תכלית לתשוקתו

לב ופירוש של הדבר הזה

לזרוק את השכל

לא דורשים מאתנו דברים קשים ומורכבים – רק 'לזרוק את השכל' ולהתחיל לחפש אחר שכלם של הצדיקים // ההצלה מ'היכלי התמורות'

'מספיק סבלנו! הפעם אנחנו הולכים לעשות לזה סוף!' - דיבורים כאלו אנחנו יכולים לשמוע רבות, ולא מפייהם של עדת קורח, אלא מלבבו הטהור ורצונו הבעור של כל יהודי באשר הוא.

כבר כל כך הרבה פעמים התחלנו, שוב ושוב השקענו את כל כוחנו ומרצנו להיטיב דרכינו, אך משום מה נדמה לנו כל פעם שכל חיינו אינם אלא מקשה אחת של כשלוך מהדהד, וכל המאמצים שהשקענו כלל לא כוונו אל המקום הנכון. ואנחנו שואלים את עצמנו: מה יכולה להיות הבעיה? מהי הטעות החמורה שמעמקת את דרכנו ומסמאת את עיינו?

כדי לקבל את תשובה שתשים סוף לכל הבעיות שלנו, דורשים מאתנו רק דבר אחד: להפסיק לסמוך על שכלנו. וכאשר נסכים לרגע להניח את השכל ה"שר" שלנו, שמלא בתאוות ועבירות, ונתחיל לשמוע מה יש לצדיקים לומר לנו, נצא ברגע קל מאפילה לאור גדול.

כאשר התקרב מוהרנ"ת התלמיד הנאמן לרבו הנערץ, הוא הבין כבר בהתחלה שההיצאות של השכל והדעת שלו בתמונה רק יעמדו לו לרועץ, ולכן אמר על עצמו, שתיכף ומיד 'השליך את שכלו' והתבטל לרבו בתכלית.

"ומוהרנ"ת זצ"ל היה מספר: כשנתקרבת לרבינו זצוק"ל האב איך מייך מח אין גאנצען אוועק גילייקט [= הנחתי את מוחי לגמרי] כאילו אין לי שום שכל. וכששמעתי דיבור מרבנו זצוק"ל האב איך א שטיקל שכל, נאך א דיבור נאך א שטיקל שכל [= יש לי חתיכת שכל, עוד דיבור עוד חתיכת שכל]" (אבניה ברזל).

אין לנו ברירה אחרת. שכן, אל מול השכל הישר שהצדיקים מורידים לעולם, עומדים 'היכלי התמורות', שם מתהפך רע לטוב וטוב לרע. וכל מי שמנסה ללכת בכוחות עצמו, עלול ליפול בהם ולאבד את עצמו בקלי קלות. עבירה שהוא מדמה למצווה גוררת אחריה את העבירה הבאה, וכך הוא מוצא את עצמו בבוץ סמיך של חכמות, דמיונות, וסברות עקומות, שסוגרות עליו מכל צד.

בספריהם של הצדיקים אנו יכולים למצוא עצות נוראות מאד, אך הדרך היחידה לקבלם, היא ה'אמונה

השלימה' בדבריהם, והידיעה שאני לא מבין שום דבר'. להבין שהאוצר שרוצים לתת לי פה הוא אור חדש ונשגב מאד, וייתכן שיהיה לי בלתי אפשרי להבינו.

מנהיגי הדורות לא מתחשבים בשום מוסכמה של 'העולם הזה'. למשל, הם תולים את עיקר עבודת ה' בקימת חצות לילה - מבלי להתחשב בסדר היום שברור לכל בני העולם. 'דרך הלימוד' הבהירה שהם מסדרים נראית מופרכת לרבים מלמדני העולם. את זמירות השבת, אמירת תהילים ותחינות, הם מחשיבים לאין ערוך, בעוד שרובינו נדמה שזו דרך המיועדת בעיקר לנשים ועמי הארצות. בצעד מופלא הם שולחים אותנו לשדה לשיחה מול בורא העולם, ומבטיחים לנו שזו היא 'המעלה העליונה מן הכל'. והעיקר, הם מתעקשים וזועקים 'אין שום יאוש בעולם כלל', ומגלים את סוד השמחה הנעלם, כאשר לכולם נראה שכלל 'אין שום טוב בעולם כלל', ופשוט צריך 'לכבות את האור' בעולם הזה, ולהחזירו אלי מצבו ממנו בא ח"ו.

כשרוצים להביא דוגמא לשוטה המאבד מה שנתנים לו, אין מתאים מאשר 'קורח' מיוענינו. רש"י כבר מביע את התמיהה: 'מה ראה קורח לשטות זו?'. וכשאנו מבינים שהוא טעה כיון שראה לשללת של צדיקים יוצאת ממנו, אנו למדים על חומרת האיסור לסמוך על שכלנו.

קושייתו הארסיות של קורח מלאות באותם סברות עקומות שמקורם בהיכלי התמורות, ונובעות מחוסר הביטול למשה רבינו. וכפי שמבאר מוהרנ"ת שאלותיו של קורח: בשאלתו 'טלית שכולה תכלת' התכוון קורח לשאול, איך ייתכן שהצדיקים עדיין צריכים לשוב בתשובה עוד ועוד ולחפש אחר תיקון של 'ציצית תכלת', הרי הם בעצמם כבר כולם תכלת. ובקושיית 'צרעת שפרחה בכולו' הוא תמה על הצד ההפוך, איך ייתכן שהרחוקים מה' המנוגעים בעבירות יזכו לתיקון, כשתפרח הצרעת בכל הגוף ותטהרנו.

על סברות עקומות שכאלו אין מה להשיב, רק צריך לזכור ולחזור כל הזמן: אני לא מבין כלום, אחרי עצותיהם הצדיקים אחתור בכל כוחי, לגלות את אמיתת פנימיות כוונתם עוד ועוד. בכך נקנה את עולמנו ונוציא לחירות נפשנו.

ונהי בעינינו כחנבים (במדבר יג, לג)

ארץ ישראל הקדושה, מסוגלת למידת האמונה, אשר על כן נקראת 'ארץ', לרמוז על מדריגת האמונה שהיא נמוכה ופשוטה יותר מכל המדריגות והספירות, אבל דייקא על ידה זוכין לקדושת 'ישראל' העליונה והגבוהה מכל המדריגות וההשגות. ועל ידה זוכים להכיר כי הש"ת הרים ונישא, במקום גדולתו שם ענוותנותו, והוא חפץ ומתאוה לשעשועים העולים ממדריגות ומקומות נמוכים מאוד, והיא תהילתו.

המרגלים, אשר קודם שנשלחו, כבר היו 'קריאי מועד אנשי שם', התכוונו בדחילו ורחימו לעלות ולהיכנס לארץ הקדושה, אשר בוודאי יזכו שם להשגות גבוהות ועליונות יותר ויותר ממה שהשיגו במדבר. והנה לתדהמתם, הם רואים כי כל הארת ארץ ישראל הנשגבה, הוא: שמאירה את האמונה הפשוטה...

ובזה פנמו המרגלים, שמחמת שראו בעיניהם שיש להם דעת גדול והם גבוהים מבחינת 'אמונה', כי אמונה היא מדריגה האחרונה והם כבר באו למדריגות ה'דעת' שגבוה יותר, על כן דיברו כזה על ארץ ישראל. כי מידת האמונה שזוכין בארץ ישראל, איך על פי שהיא מדריגה האחרונה, איך על פי כן על ידה דייקא עולין על כל המדריגות כולן, כי אמונה היא בבחינת 'אבן מאסו הבנים היתה לראש פינה' יחודע, וכמו שאמר רבינו זכרנו לברכה בשיתותיו הקדושות שדיבר עמו אחר התורה של בן ותלמיד הנ"ל, שאמר אז שאמונה היא מדריגה האחרונה, אבל על ידה זוכין לעלות על הכל ולהגיע לבחינת רצון מופלא וכו' שעולה על הכל.

וזה שאמרו המרגלים 'וישם ראינו את הנפילים ונהי בעינינו כחנבים וכן היינו בעיניהם', היינו שהתלבש בהם קטרוג המלאכים שאמרו 'מה אנוש כי תזכרנו', ומאלו המקטרגים נמשך עם המרגלים שאינם רוצים להוריד עצמנו לבחינת 'אמונה', לקשר על די זה כל העולמות יחד, שיהו בחינת ארץ ישראל. כי נדמה להם שאין שייך שה' יתברך יקבל שעשועים ממדריגות התחתונות. והו שאמרו 'וישם ראינו את הנפילים', שנמשכו מהמקטרגים הנ"ל. והו 'נהי בעינינו כחנבים וכן היינו בעיניהם', היינו שהתלבש בהם הקטרוג הנ"ל עד שנפלו למנוכה הנ"ל שהקשו המלאכים 'מה אנוש כי תזכרנו', כי איך שייך שה' יתברך יקבל שעשועים מבחינת פחותה כזו (ליקוטי הלכות נדרים ג' טז).

ללמדך, שמי שאינו מוכן לקבל את האמונה הפשוטה והנמוכה, עקב מדרגתו הגבוהה לכאורה יותר ממה, לסוף נופל כל כך ממדריגתו עד שאינו מאמין שאיש פשוט כמוהו יכול לעשות נחת רוח להש"ת...

זה מזכיר קצת את החכם (סיפורי מעשיות ט') שבתחילה 'מומת חכמתו שהיה אומן גדול כזה והכס ודאקטרי כזה, היה כל אחד מבני העולם בעיניו ג'א', וכששלה המלך לקרוא לו 'ענה ואמרו: מה זאת, שמלך כזה ישלה אחרי, עבור שפל בך כמוני, ומה אני שהמלך ישלה אחרי, הלא מלך כזה שיש לו ממשלה וגדולה כזו ואני שפל ונכה כנגד מלך גדול ועוד כזה, ואך יתיישב זאת בדעת, שמלך כזה ישלה עבור שפל כמוני'. ומשם איך התדרדר לכפירה גמורה שאין מלך כלל רח"ל.

תועבת ה' כל גבה לב!

בס"ד

רבי שמחה: מה נשמע ר' מנחם? איך התקדם עם ענין הלימוד 'לשמה'?

ר' מנחם: אני יגיד לך את האמת; אחר שדיברנו על 'לשמה', התחלתי בכלל לחשוב על הענין של כבוד וגאווה.

שמת לי לב, שגם נושא זה של 'גאווה', כמעט ולא מדברים עליו. אפילו חסידים ואנשי מעשה עסוקים יותר עם עניינים אחרים, כמו התמדת התורה, תפילה ככוונה, קדושת האכילה, וכו' וכו'. וכמעט שלא מדברים בענין של גאווה וענוה.

רבי שמחה: הגאווה היא הרי תועבה ממש. "תועבת ה' כל גבה לב!"

אתה בטח מכיר את הגמרא בסוטה, שאומרת: "א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא תועבת ה' כל גבה לב, וכתיב התם כי את כל התועבות האלו וגו'. עולא אמר: כאילו בנה במה, שנאמר חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, אל תיקרי בְּמָה אלא בְּמָה" (סוטה ד ע"ב).

ר' מנחם: כן בוודאי. אבל אני לא מדבר על גאווה ממש, שהאדם מתגאה שהוא חכם או גיבור או עשיר. אני מדבר על גאווה בעבודת השם, שהאדם מתגאה עם התורה והמצוות שלו.

רבי שמחה: נו, גם על זה הרי נאמר "תועבת ה' כל גבה לב", וכפי שמסופר בספר 'אבניה ברזל': "פעם אחת אמר מוהר"ת: תועבת ה' כל גבה לב, ודחק תיבת 'כל', אפילו בתורה ותפילה" (אבניה ברזל, אות נה). "שכוונת הפסוק לומר שהקדוש ברוך הוא שונא את 'כל' הגאים, אפילו אלו המתגאים בתורה ובמצוות" (שיש"ק).

ר' מנחם: אוי וויי, אז מהי העצה לזה?
רבי שמחה: "העצה היעוצה לבטל הגאווה, שהיא העבודה זרה, כמו שכתוב תועבת ה' כל גבה לב, העיקר הוא על ידי התקרבות לצדיקים!" (ליקוטי מוהר"ן, י). ככל שהאדם מתקרב לרבינו, והולך בדרכיו, נעקרת הגאווה מקרבו. במקום לחשוב על הגדלות שלו, הוא מתחיל לחשוב על התכלית ועל השם יתברך...

עד כדי כך, שזהו הסימן אם האדם מקורב באמת לרבינו - אם יש לו ענוה ושפלות!

ר' מנחם: זהו הסימן? הרי יש עוד הרבה סימנים לברסלב'ר חסיד?

רבי שמחה: אכן יש הרבה סימנים, אבל בליקוטי מוהר"ן כותב רבינו בפירושו שהסימן אם האדם מקושר לצדיק, הוא אם יש לו שפלות.

וזה לשונו: "טבע הקטנות שיתבטל לגבי הגדלות. ועל כן, כשמקורב לצדיק נתבטל הגדלות, כי על ידי אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי. והוא בחינת (איוב כ"ט) 'אוני נערים ונחבאו', היינו על ידי שרואים פני הצדיק

נחבאים הקטנים, כי הקטנות נתבטל לפני גדלות... והסימן על זה, אם הוא מקושר לצדיק, הוא: אם יש לו שפלות! כי טבע הקטנות שיתבטל לפני גדלות" (ליקוטי מוהר"ן, קלה).

על אף שישנם עשרות דברים אשר זוכים אליהם ע"י ההתקרבות לצדיק (אהבה ויראה, ועוד ועוד) - הדבר היחיד שהופך לסימן "אם הוא מקושר לצדיק", הוא: "אם יש לו שפלות".

ר' מנחם: האמת, שכדי להתקרב לרבינו, בשביל זה עצמו צריכים 'שפלות'... מי שאין לו שפלות, בכלל לא מצליח להתקרב לרבינו...

רבי שמחה: נכון, ממש כך!

ר' מנחם: אז איך זה עובד? הרי אמרת שכדי לזכות לשפלות צריכים להתקרב לרבינו, ועכשיו אנחנו אומרים שכדי להתקרב לרבינו צריכים שפלות...

רבי שמחה: אכן הא בהא תליא, וכפי שכותב מוהר"ת בפירושו: "הא בהא תליא, כי כל אחד כפי

מה שמבטל עצמו ומרגיש שפלותו באמת, כמו כן הוא זוכה להתקרב לצדיק האמתי שכבר זכה לתכלית הענוה. וכן כל מה שמתקרב יותר לצדיק ונכלל בו, כמו כן הוא זוכה יותר לבחינת ענוה באמת, שזה כל תיקונו" (ליקוטי הלכות, ערלה ה, ד).

ואפשר לראות את זה בחוש ממש; ככל שהאדם חושב פחות על הגדלות והיישות שלו, כך הוא זוכה יותר להתקרב לרבינו. ומאידך, ככל שהוא שקוע בספרי רבינו ומקיים עצותיו, כך הוא פחות ופחות חושב על עצמו, והופך להיות מהות של ענוה ושפלות נפלאה.

ר' מנחם: ואם אחד יש לו בכל זאת גאווה?

רבי שמחה: רבינו משלח אותו ממנו! הוא אומר לו לעמוד בצד... וכמובא בספר אבניה ברזל: "לדבר רבינו זצוק"ל היו צריכין להיות נקי מן הקנאה והתאוה והכבוד מכל וכל לגמרי, אך מה יכולין לעשות אם הוא מקנא או נכשל בתאוה, הלא אנוס פעם אחת, ועל כן מקרב אותו רבינו זצוק"ל. אבל כשרוצה עוד כבוד, נו שטייזשע אין דער זייט" (= נו, תעמוד בצד) (אבניה ברזל, שיחות וסיפורים ממוהר"ת, כ). לא די לך שיש לך תאוות, ולבך מלא קנאה, אלא אתה רוצה גם כבוד? נו, עמוד בצד ותמתין...

"ומוהר"ת ז"ל אמר פעם אחת: 'קנאה' תאוה, הרי מקבל אותך. אבל 'כבוד', מוכרח לזרוק לגמרי" (שם).

ר' מנחם: קשה לי לעכל את זה. הרי כל הענין של רבינו זה לקרב את כל הרחוקים ביותר להשם יתברך, ומאי גרע זה שיש לו גאווה שמרחקים אותו כל כך?

רבי שמחה: תשמע טוב ר' מנחם: מי ש'סובל' ממידת הגאווה. והמחשבות של הגדלות, והתאוה להתכבד, מציקים לו - שייך יותר לקטגוריה של 'בעל תאוה', אותו מוכן רבינו לסבול... הבעיה היא בעיקר עם אותם ש'מסתדרים' היטב עם הכבוד, ולא מעוניינים להיפטר ממנו.

התנאי הראשון להתקבל אצל הרופא הגדול, הוא להבין שאתה חולה. אם אתה בא מנופח וחושב שאתה בסדר גמור, עדיין לא דרכת על המפתח...

ר' מנחם: אבל יש כאלה שהם מרגישים מסודרים, מחמת שהם כבר 'חסידים' ואנשי מעשה, ואפילו 'בעלי השגות'...

רבי שמחה: אכן, גם את הגדלות שלהם, לא סובל רבינו. כשמדברים אתו בלשון גדלות "כדרך החסידים החשובים", הוא דוחה את האדם, עד אשר ישוב ו"ידבר עמו באמת"...

וכפי שמספר מוהר"ת:

"סיפרו לי שיחתו הקדושה. שחסיד אחד בא לפניו שהיה חשוב קצת, וכבר היה בא בימים קצת, והיה לו ידיעה בכתבי האריז"ל, ורצה להתקרב לרבינו ז"ל. והתחיל לדבר עם רבינו ז"ל, כדרך החסידים החשובים. ואמר לרבינו ז"ל: יורנו רבינו דרך לעבודת הבורא יתברך! ענה ואמר רבינו ז"ל בלשון תמיחה: "לדעת בארץ דרכך?" היינו מי שהוא עדיין משוקע בארציות גמור הוא רוצה לדעת דרך להתקרב להשם יתברך? וכפי המובן מהסיפור שקפידתו היה מה שמדבר עמו בלשון גדלות, שרוצה לידע דרך להשם יתברך, כאילו לא חסר לו כי אם לידע דרכים, כי רבינו ז"ל רצה שיודע עמו באמת" (שיחות הר"ן, רצב).

וכך עד עצם היום הזה, כל אחד לפי עניינו ומדרגתו: מי שבא לרבינו מתוך תחושת גדלות, ו"רוצה לידע דרך להשם יתברך, כאילו לא חסר לו כי אם לידע דרכים" - דואג רבינו להראות לו את פרצופו האמיתי "שהוא עדיין משוקע בארציות גמור"...

ואם על אף הכל, יסרב להכיר במקומו האמיתי, לעולם לא יקבל את אורו של רבינו באמת. גם אם הוא ימצא בספרי ברסלב 'דרכים לעבודת השם' - ברסלב'ר חסיד הוא לא יהיה, ואת אורו של רבינו לא ישיג.

רק מי שמוכן להכיר בכך "שהוא עדיין משוקע בארציות גמור", ומוכן לדבר עם רבינו באמת - יכול לזכות להתקרב לרבינו באמת.

נחמת

ליבוך בתורה הקדושה לשמה

בְּאֵמֶת שֶׁפֶל וְנִבְנָה בְּמוֹנֵי. לֹא הָיָה צָרִיף הַתְּפִלָּה בְּלֵל הַתְּפִלָּה מִגְּאוּת. פִּי אֵיךְ יִעָלֶה עַל דַּעַת נִבְנָה וְנִמְאָם וְיִמְלֵא פְּנִימִים מִפֶּה רִגְלֵי וְעַד רֵאשִׁי, שֶׁיִּכְנַס בְּלִבּוֹ שְׂמוֹת וְשִׁנְעוֹן זֶהוּ, שֶׁיִּעָלֶה עַל דַּעַתוֹ שׁוֹם נִדְנוֹד גְּאוּת ... אֵךְ הֵלֵא אֶתְהָ וְדַעַת ה' אֶלְקֵינוּ, פִּי בְּשֵׁר וְדָם אֲנַחְנוּ וְדַעַתוֹ מִיָּרֵב וּמִבְּקָל מְאֹד בְּכִמְהָ מִיָּנִי שְׂמוֹתֵים וְשִׁנְעוֹן, עַד שְׂאוֹרְכִים עֲלֵינוּ גַם בְּמִחְשָׁבֹת שְׂמוֹת שֶׁל פְּנִיּוֹת וְנִבְנָהוֹת ... רַחֵם עָלֵי בְּרַחֲמֵי הַרְבִּים שֶׁיִּגְזַר עָלֵי זְכוֹת וְכַח צְדִיקֵי אֲמֹת, וְאֶזְכֶּה עַל יָדֶם לְשֶׁבֵר וְלִכְפֹּס מִעֲלֵי הַגְּמָרִי מִדַּת הַגְּאוּת, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לְהַרְגִּישׁ שְׂפִלוּתִי בְּכָל אֶבֶר וְאֶבֶר בְּאֵמֶת לְאֲמִתּוֹ, וְלֹא יִכְנַס בְּלִבִּי וְדַעַתִּי שׁוֹם צַד מִחְשָׁבָה שֶׁל גְּאוּת וְנִבְנָהוֹת בְּעוֹלָם בְּלֵל.

אצלי לא הפסיד איש

מתושבי העיר טולטשין וממכובדיה היה ר' יוסף, המכונה 'יוסל הויזינער'. הוא זכה להיות אצל רבינו הקדוש בחייו, ואף לשבות אצלו שבת אחת. בהיותו איש מלומד ומכובד, היו דבריו נשמעים גם באזני העמים והשרים, והוא פעל ועשה עד שעל ידו נמתנה ר' יצחק בן מוהרנ"ת למנהל 'בית הדואר' שבעיר כמפורסם.

כשהתגברה המחלוקת על מוהרנ"ת בעיר ברסלב ובכל הגלילות סביב לה, החלו המתנגדים לפעול ולהפעיל בכל מה שיכלו נגד אנשי שלומינו, ובמיוחד על אלו אשר המשיכו לנסוע למוהרנ"ת. בין השאר, באו גם לר' יוסל לדבר על לבו שיפעל לקפח את פרנסתו של ר' יצחק בן מוהרנ"ת, ולדחותו ממלאכת הדואר, עקב היותו נוסע לאביו. אולם ר' יוסל דחה אותם, באמרו כי מה שהוא נוסע לאביו אינו ראייה שהוא ברסלב'ער חסיד, שהרי מה יעשה הבן והוא מחויב בכבוד אביו!?

כשהתקרבו ימי ראש השנה הקדושים, התחיל ר' יצחק להסתפק מה לעשות; שהרי אם יסע לאומאן על ראש השנה, תהיה זו ראייה מוכחת שהוא ברסלב'ער, ולא יהיה לר' יוסל פתחון פה לדחות את דברי המתנגדים. על כן הקדים לנסוע לאביו, להיפגש עמו פנים בפנים, ולשאל אותו כדת מה לעשות, והאם יבוא על ראש השנה על אף היותו כמעט בטוח שזה יהיה על חשבון מעמדו פרנסתו. אביו ענה לו שבענין ראש השנה אין שום חכמה ועצה ותבונה, וכי הראש השנה של רבינו 'עולה על הכל'. ואכן, כך עשה ר' יצחק והגיע על ראש השנה לאומאן.

אחר ראש השנה, ידע היטב כי אין לו מה לנסות לחזור לעבודתו בדואר, ומפני כך אף אינו יכול לחזור לביתו, מאחר שזוגתו השנייה היתה מבית של מתנגדים, ולא מצא חן בעיניה כל ענין נסיעתו בכלל, ובפרט כאשר הפסיד עבור זה את פרנסתו. על כן הלך אל אביו לשפוך מרירות לבו, ולשאל אותו כדת מה לעשות.

מוהרנ"ת השיב לו: לדעתי, סע לעירך טולטשין, ובוא תיכף ומיד לביתך בלי להתבלבל כלל. ואם אשתך תפער פיה בטענות וצעקות, לא תתייחס כלל, אלא תידום ותשתוק. ואם תתגבר עליך ביותר להפריע לך וכדומה, לא תפחד, אלא תענה ותאמר לה באופן ברור ובהיר שאינו משתמע לשתי פנים: 'בביתי אני בעל הבית', ועל פרנסה אל תדאג.

כשמועו ר' יצחק את דברי אביו, קיבל אומץ לב, ונסע לביתו. וכאשר אמר מוהרנ"ת כן היה, ולא נפל דבר מדבריו; כשצעקה זוגתו, שתק ר' יצחק ולא ענה כלום. כשניסתה להתגבר עליו יותר, ענה בפשיטות: 'בביתי אני בעל הבית'. ולבית הדואר לא ניסה לילך, אלא לא דאג כלל על פרנסה, כאשר אמר לו אביו.

לא עבר יום אחד מאז חזר לביתו, ור' יצחק בדרך הילוכו ברחוב נפגש עם ר' יוסל הויזינער. ר' יוסל קידם את פניו ושאל בפליאה: אם כבר חזרת מאומאן למה זה אינך בא לבית הדואר? ר' יוסל המשיך ואמר לו: אין לך ממי לפחד, ושוב תשוב ותחזור למלאכתך באמונה ובישור.

בהגיע ערב יום הכיפורים התפייס ר' יצחק עם בני ביתו לגמרי, כי אימת הדין היתה שוררת באותם דורות על כל ישראל, בפרט בערב יום כיפור כידוע. אז ראה והבין ר' יצחק כמה גדולים עיני אביו, וכי מנסיעתו לראש השנה לא הפסיד כלום.

רבי יצחק שטערנהארץ ז"ל

בנו השני של מהרנ"ת, נולד בערב פסח שנת תקס"ח. היה תלמיד מובהק לאביו, שכתב אליו מאות מכתבים והייתה לחזקו ולהדריכו בעבודת ה', והלק מהם נדפס בספר 'עלים לתרופה'. בשנת תרכ"ח בהיותו בן שישים שנה עלה לארץ הקודש, והתיישב בעיה"ק צפת. נפטר בשם טוב ב"ד אדר שנת תר"ל, ומנו"כ סמוך לציון מרן הבית יוסף זיע"א.

תולדות חייו הקדושים של אבן עזריאל מוהרנ"ת ז"ל ע"פ רש"י ראש השנה בארבעת עשר ימים פרק כ"ה

החתונה במדוודיבקה

תיאוריו המופלאים של מוהרנ"ת

לצדדין, ונשאר חלל פנוי, ובתוך החלל הפנוי ברא העולמות".

רבינו, בדרכו הנפלאה והנשגבה, ביאר כיצד דברים עליונים אלו, מוסבים על כל אדם: לבו של כל יהודי בוער לבורא יתברך בהתלהבות אין-סופית, ועיקר העבודה היא, לצמצם את ההתלהבות הזאת אל מצוות ומעשים טובים, שדווקא על ידם מתגלית מלכותו יתברך.

החתונה, ושמות החתן והכלה נכללו אף הם באופן מופלא במאמר עמוק זה, רבינו הזכיר: 'ניסוך' שרה ויצחקי' כלה' ו'חתונה'. (ראה בליקוטי מוהר"ן שם, וחי מוהר"ן קטז).

תורה זו, היתה מכוונת בעיקר אל הגזירה שהיתה תלויה ועומדת אז, וכך אמר רבינו: "את התורה הזאת לא אמרתי בשבילכם, אלא בשביל להמתיק את גזרת ה'פונקטין". (רבינו הזכיר את הפסוק "כי אעשה כלה בכל הגוים" [ירמיהו, מ], כך קשר את עניין החתונה עם הגזירה, שעסק בהמתקתה).

מי שלא ראה ריקודין שלו - לא ראה טוב מימי

"ואחר שגמר אמירת התורה" מתאר רבי נתן, "היה מרקד הרבה מאד עם בתו הכלה וכו', ומי שלא ראה ריקודין שלו - לא ראה טוב מימי, כי אף על פי שברוך השם זכינו לראות כמה צדיקים שהיו מרקדים לפני הכלה, אבל ריקודין שלו - לא נראה כזאת. וכל מי שעמד שם, בוודאי היה לו הרהור תשובה אמיתי על כל פשעיו, וגודל ההתעוררות וההתלהבות של כל האנשים שעמדו שם בשעת הריקודין - אי אפשר לבאר ולצייר זאת בכתב בשום אופן".

"וכבר גילה כמה תורות גבוהות מאד על עניין ריקודין והמחאת-כף, וגם בהתורה 'לשמש' הנ"ל מבואר מעניין ריקודין, אבל לא היה שכיח שיעשה ריקודין, כי אם בעתים רחוקות מאוד, אך באותה השנה הנ"ל היה מרקד כמה פעמים, היינו בשמחת-תורה ואחר כך בשבת-חנוכה אחר אמירת התורה המתחלת 'ראיתי מנורת זהב' בליקוטי א' סימן ח', ואחר כך בפורים במעדוועדיוקע, ואחר-כך על החתונה הנ"ל. ואמר בעצמו: 'בזאת השנה רקדתי הרבה', וזה היה מחמת שבאותו השנה נשמעו הגזרות שקורין פונקטין, שהיו רוצים אז לגזור על ישראל חס ושלום, ומחמת זה רקד כמה פעמים, כי על ידי ריקודין ממתיקין הדינים ומבטלין הגזירות, כמבאר בהתורה 'ואלה המשפטים', סימן י' בליקוטי א', המתחלת: 'על ידי ריקודין והמחאת-כף ממתיקים הדינים', וגם זאת התורה נאמרה באותו החורף בטיראוויצע" (חי מוהר"ן, קטז).

מסופר, כי לאחר מכן שאל רבי דוד צבי הגדול את חתנו מוהרנ"ת: "מה אומר רבך על הגזירות הקשות המדוברות כעת?" כאחד מגדולי רבני אוקראינה, הרגיש רבי דוד צבי אחריות על הציבור. בתשובה ענה לו מוהרנ"ת: "הרבי שלי אומר דווקא לרקד ולשמוח ועל ידי כך להמתיק את הדינים".

התשובה מצאה חן בעיני רבי דוד צבי והוא נענה: "גם בעיני ישרים דבריו". רבי דוד צבי הבין לנכון את דברי רבינו, שאם רק יתפללו ויבכו להעביר את רוע הגזירה, עלולים ליפול לעצבות המגבירה את הדינים. (כתבי רבי שמואל הורביץ)

אחרי פורים תקס"ג, החלו להיערך ההכנות לקראת חתונת שר'קה בת רבינו. אך למרות ההיערכות הרבה, לא עבר יום, ללא שמוהרנ"ת שהה אצל רבינו. בהיותו במחיצתו, שאב ממנו מלוא חופניו שיחות ודיבורי קודש, אשר העלה על הכתב לדורות עולם. באחד הימים, הלך בלוויית רבינו אל היערות שמחוץ לעיר, שם נהג רבינו להתבודד בתקופת מגוריו בעיר זו. תוך כדי ההליכה, החווה רבינו בידו על המרחבים המוריקים סביב, ואמר לו: "בכל ההרים והשדות שאתה רואה כאן סביב העיר, ככולם הייתי הולך וסובב ומתבודד הרבה".

"וסיפר לי" - כתב מוהרנ"ת - "ששם על ראש ההר יש מקום גבוה מאד, ושם בראש גובהו יש בתוכו כמו בקעה, והיה עולה על ראש גובה ההר ונכנס לתוך הבקעה שבתוכו, ושם היה אוהב להתבודד כמה פעמים. ולפעמים היה הולך במקומות אחרים. וכל זה היה בקהילת-קודש מדבדיבקה, שכבר היה צדיק מפורסם בעת שדר שם, חוץ מה שהיה מרבה בהתבודדות מאד בעת שישב בהכפר (=אוסיאטין) וכן בתחילה כשישב במז'בוז' וגם אחר כך בעת שישב בזלאטיפאלי ופה קהילת-קודש ברסלב, בכל יום ויום היה מתבודד הרבה, וכמה פעמים שהיה מתבודד כל היום כולו" (שיחות הר"ן, קטב).

אילנות יקרים

מוהרנ"ת זכה להשתתף בשמחת הנישואין של מרת שר'קה בתו של רבינו, עם החתן רבי יצחק-אייזיק בן רבי לייב מדוברובנא.

החופה התקיימה ביום חמישי, ראש-חודש ניסן תקס"ג, לעת ערב. באותם רגעים נעלים ניגנו את ניגון הדביקות המקובל מרבינו, עליו אמר, שעם הניגון הקדוש הזה קוראים לנשמות אבותיהם של החתן והכלה מהעולם העליון ומזמינים אותם להשתתף בחתונת צאצאיהם.

רבינו הפליג בשבח יוצאי חלציו הקדושים ואמר עליהם: "הם אילנות יקרים, לקחתי את נשמותיהם מעולם-האצילות". אך יותר מכולם, החשיב את בתו שרה, ופעם כשישב את בנותיו ואמר שיש להם רוח-הקודש במדרגה הקרובה לנבואה, הפטיר ואמר: "ומבתי שרה - אינני מדבר כלל - - -" (פון שארקע - שמים איך ניטן!).

לאחר החופה, שוחח רבינו עם תלמידיו ונסובו הדברים על משיח. רבינו רמז בדבריו שראוי שמשיח ייצא מן הזוג הקדוש הזה שנישאו עתה.

כה אמר פעם רבינו: "מה יהיה נעשה עמי, אני יודע, אבל את זאת פעלתי אצל השם יתברך - שהגואל צדק יהיה מיוצאי חלציי" (חי מוהר"ן ערך).

תורה נפלאה בשבת-קודש

חסידים רבים, וביניהם מוהרנ"ת כמוכן, נשארו אצל רבינו לשבת-קודש. בסעודה-שלישית, אמר רבינו תורה גבוהה מאד, על הפסוק מתהילים 'לשמש שם אוהל בהם', הפותחת בדברי האר"י ז"ל (בתחילת הספר 'עץ חיים', היכל א' ענף ג'): "כי קודם הבראה היה אור הקדוש ברוך הוא אין סוף, ורצה הקדוש ברוך הוא שיתגלה מלכותו, ואין מלך בלא עם, והוצרך לברוא בני אדם שיקבלו עול מלכותו. והתגלות מלכותו, אי אפשר להשיג אלא על ידי המידות, שעל ידי המידות משיגין אלוקותו ויודעין שיש אדון מושל ומנהיג. וצמצם את האור אין סוף

האם אפשר לשלוט על המחשבות? (א)

מי מכוחות הטומאה מפתח מאחורי המלחמה הקשה עם המחשבות? באיזה תכסיסים הוא לוחם אתנו? מה בכל זאת העצה להכניע אותו? איזה קושיא קשה לרביה"ק בענין הנסיון של יוסף הצדיק, ואיזה כוחות אנו שאבים מ'קושיא' זו?

בענין המלחמה עם המחשבות, אמנם ב"ה אני מצליח להחליף את המחשבה האסורה למחשבה אחרת (כפי אשר דיברנו בשבוע שעבר), אולם יש ענין מורכב מאד במלחמה הזאת שעדיין אני נבוך בזה, והוא, שאני מרגיש כאילו המחשבה האסורה הקודמת חופפת כביכול על המחשבה נעלמה לגמרי, אלא 'הסתתרה' באופן זמני, ובעצם מאיימת כל הזמן 'להתגלות' ולחזור אלי. יתכן שאין זה רק איזה הרגש של דמיון בעלמא, אבל למעשה אני מרגיש שבגלל זה אני שוב נלכד בה מבליתי יכולת להשתחרר ממנה.

שאלה גדולה שאלת, ואכן הרגשה זאת נודעת ומוכרת עוד מימי קדם, ואינה דמיון כלל. אולם זה שמוחלט בדעתך שאי אפשר להימלט ממנה, זהו בהחלט דמיון כוזב, וכאשר יתאר בע"ה.

ובכן, יתכן שאפתי אתך בכך שאספר לך עם איזה כח של הקלי אתה מתעסק, אולם נתיי ספר ונחזי. שכן כלל מונח בדיני שבתותינו של רביה"ק נמצאים כל התרופות לכל המחלות "עד אשר אין שום דבר מצוה וקדושה ועצה טובה הנצרך לכל אדם שבעולם בכל דרגא ודרגא שלא נזכר בספר הקדוש והנורא הזה" (לשונן של מוהר"ח בהקדמתו לליקוטי מוהר"ן).

ובכן הסכת ושמי:

"המחשבות רעות והרהורים הבאים מהסטרא אחרא [הם] בחינת 'לבן הארמי'. כי הסטרא אחרא היא בחינת לבן הארמי שבא ברמאות גדול ובחבולות הרבה לתפסו במצודתם ח"ו, והעיקר בענין המחשבות שבמה שהם מתכללים על האדם בכמה וכמה גיבות ורמאות וערמיות, עד שפתאום יוצא מוחו חוץ לביטון, וחושב מחשבות חוץ, מה שחושב רח"ל, כאשר יודע האדם בנפשו ... וכל אלו המחשבות רעות נקראים בחינת 'לבן הארמי' - שמלובן בְרָשָׁע, כמו שכתוב במדרש שעל שם זה נקרא 'לבן', היינו שהוא מלובן הרשעות כל כך כאילו כבר נקבע בזה, כאילו אין שום דרך להימלט משם ח"ו, כאשר נדמה לבני הגעורים, בפרט הבעלי מחשבות, שאי אפשר להם לעמוד כנגד המחשבות רעות והרהורים רעים" (ליקוטי הלכות תפילין ו, לה).

והרי שיש כח של קלי מיוחדת שנקראת 'לבן הארמי', שכל מהותה: להלבין את המצב, ולקבוע אותו כדבר הכי מוחלט ואמיתי. וגם לפעמים גונב ומרמה את הלב להפוך הקערה על פיה, שאדבריה המציאות שנלכדים במחשבות אסורות מבליתי יכולת להשתחרר מהם היא מוחלטת ויציבה ומוכיחה את עצמה בטוח, ואילו העצות המועילות והפשטות של הצדיק מוטלות בספק חלילה.

ולעומתו, הבה ונחזרו את האמת הברורה עמוק בליבנו:

"אבל באמת לא כן הוא! כי המחשבה ביד האדם תמיד. ובחוט השערה יכול להינצל בשב ואל תעשה' מכל מיני מחשבות רעות והרהורים, על ידי שישא דעתו למחשבה כשרה" (שם).

אך מהי בכל זאת המענה לשאלתך: כיצד למעשה מנכיעים את אותו לבן? ובכן, יש כאן עצה יסודית מאד מרביה"ק, שנחזק מאד להתבונן בזה כדי שנוכל להשתמש איתה לעובדא ולמעשה.

אלא שמקודם ניתן את הגדרה אודות הקושי עם ה'לבן' הזה. כי הגנה הקושי שתיארת הוא, שגם אם הצלחת 'לחמוק' את המחשבה האסורה, היא חופפת כביכול על המחשבה האסורה למחשבה אחרת (כפי אשר דיברנו בשבוע שעבר), אולם יש ענין מורכב מאד במלחמה הזאת שעדיין אני נבוך בזה, והוא, שאני מרגיש כאילו המחשבה האסורה הקודמת חופפת כביכול על המחשבה נעלמה לגמרי, אלא 'הסתתרה' באופן זמני, ובעצם מאיימת כל הזמן 'להתגלות' ולחזור אלי. יתכן שאין זה רק איזה הרגש של דמיון בעלמא, אבל למעשה אני מרגיש שבגלל זה אני שוב נלכד בה מבליתי יכולת להשתחרר ממנה.

מהמחשבה האסורה. היא חופפת כביכול מעליך, וכהרף עין היא מתיישבת שוב במח.

הנה דבר זה נובע בעצם מרוב פחד מהעוצמה של המחשבה האסורה, שאתה יודע ומבין שאתה כלום נגד גדול כח הפיתוי שהיא מציעה, וממילא הפחד הזה פשוט מחיה ומחזיק ותופס את המחשבה שאמנם לא תחלוף לליל, רק תחזור שוב.

וכאן בא רביה"ק ומגלה לנו שיש דרגא כזו של שכל, אשר כל מי שזוכה להגיע לשם, רואה את אפסיות התאוות ומיאוסם, עד שברדגא זו אין שום נסיון ואין שום מלחמה בזה. ובמקום הזה, כל העוצמה שיש להם מתפוגגת כלא היה.

וזה לשונן הקדוש: "מי שזוכה לשער בלבו את גדולת השי"ת, בודאי אצל זה אינו נחשב שום דבר לנסיון, וא"צ שום התגברות על זה ... וכבר מונח כלל בדינו, שמי שהוא חכם אמת קצת, אינו נחשב אצלו זאת התאוה לשום נסיון, והוא אצלו רק שטות ושגעון, ואינו נחשב לו לנסיון כלל" (לקו"מ תו" עב).

והנה בדרגא זו מתעוררת "קושיא עצומה": הרי אנו יודעים שכל מה שזוכה יוסף הצדיק להיות הצדיק יסוד עולם, בחיר שבטי י"ה, כל זה היה בגלל עמידתו האיתנה בנסיונות העצומות שהיו לו במצרים. והרי יוסף הצדיק רואי היה בדרגא זו "שזכה לשער בלבו את גדולת השי"ת", ואם כן מה הרבותא בזה שעמד בנסיון? הלא בדרגא זו "אינו נחשב אצלו זאת התאוה לשום נסיון והוא אצלו רק שטות ושגעון, ואינו נחשב לו לנסיון כלל"?

הן על כך משיב רבינו: "ומה שנאמר בתורה שבח יוסף הצדיק שעמד בנסיון, יש בזה סוד! ועיקר הנסיון בבחי' המתקת הגבורות, לנצח היצו"ר של מעלה (יעו"ש בארוכה שזה סוד המתקת הדינים בשרשן). אבל לא לנצח היצו"ר הגשמי, שזה אינו נסיון כלל!" (לקו"מ, שם).

שים לב: בו בזמן שכל העולם תמהים ומשתוממים מהיכן שאב יוסף הצדיק את העוז והתעצמות להתגבר על נסיונו, בא רביה"ק מכיוון אחר לגמרי ושואל: מה כלל היה הנסיון? ואמנם התייחזר הוא שהנסיון היה עצום, אבל ממש לא מה שאנחנו חושבים, מצד עוצם הפיתוי של היצו"ר, אלא ברוב גבתי מרומים, בהמתקת הדין בשרשו.

שאל תאמר: וכי מה לנו ולדרגא הגבוהה הזאת? הרי תכלס אצלו זה הרי כן נסיון עצום ונורא, וכמעט שאי אפשר לעמוד נגדו? אזי דע לך שבהחלט יכול להיות קשר בינינו להדרגא הגבוהה הזאת, ואנו כן יכולים לשאוב כח משם ולהפיג את העוצמה הדמיונית שלהם.

לשם המחשת הדברים בעלמא: בל"ג בעומר החולף, אם לזמן-הוא היה הכח להראות בליל ל"ג בעומר את המחזה שחזינו למחרתו בשעה 5 אחר הצ"ע, זה בהחלט היה מפוגג את הצער ואת החץ והפחד וכל המסתעף, והיה נתון הכח להתחזק עד שנגיע לשם.

וכך גם לעניינינו:

עצם הידיעה שאנו יודעים שבאמת אין כאן אלא דמיון בעלמא, שאין בו שום מציאות אמיתית - נותנת לנו כח, לבלי להיבהל ולפחד כל כך, רק לעמוד איתן בקשרי המלחמה, להסיח את הדעת מהמחשבות והרהורים, ולחשוב רק מחשבות טובות.

"ועיקר המלאכה והאמנות של האדם בזה העולם הוא לעמוד בנסיון, ובעיקר בחתאות ... ועיקר הכח להצליח במלאכתו בגשמיות ורוחניות בכל ששת ימי המעשה צריכון לקבל משבת קדש, כי מיני'ה מתברכין כל שיאת יומיו, היינו כי שבת הוא בחינת שביטה וניחא, בחינת מנוחת המחשבה, בחינת ישוב הדעת, בחינת 'על מי מנוחות ינהלנו', בחינת הצדיק האמת, הוקן שבקדושה, שדעתו מיושבת תמיד ואינו צריך עוד שום מלחמה עם המחשבות, בחינת 'כסבי דעתא שקיט ושכיך'. ומשם צריך כל אחד להמשיך על עצמו קדושת המחשבה לעמוד כנגד כל המחשבות רעות בשב ואל תעשה. כי מי שמסתכל על הצדיק האמת, ואפילו אם אינו זוכה ר"ל להסתכל בספריו הקדושים בעין האמת, הוא יכול להביא התבוננות אמתי בלבו, להמשיך על עצמו קדושת המחשבה על ידי עצותיו הקדושים שיוהר לקיימם באמת ובפשיטות" (לקו"ה שם, לג).

רק תחזיקו עצמכם יחד!

בתאריך ד' בסיוון "יום המיוחס" נפל דבר בחסידות ברסלב. כמה עשרות אברכים שליבים ערו וחס לכל דבר שבקדושה עשו דרכם לעבר ירושלים ע"ה"ק לאסיפה מכוננת, בה הודיעו על הקמת **חבורות "החזיקו"**.

העסקנים היקרים התעוררו לצורך הבורע להקים מסגרת מסודרת לכלל האברכים היקרים שאינם נמנים על קהילה וחבורה מוגדרת, וואת לאור דבריו של רבינו הקדוש "רק תחזיקו עצמכם יחד אז תהיו אנשים כשרים".

באסיפה השתתפו אברכים יקרים מסלחה ומשמנה של כל ריכוזי אג"ש בערים השונות בארה"ק, ונשמעו דבריהם של כמה מהחברים.

בימים אלו שוקדים העסקנים על הקמת מערך החבורות, כשהתוכניות לעתיד רבים עד מאוד, ביניהם: ארגון 'שבתות התאחדות', כינוסי הכנה לחגים, מעמדים המוניים של סיום ליקו"מ, ועוד היד נטויה

"בת עמי לא תחשה"

קול דודי דופק, וימי ר"ה הקדושים קרבים ובאים, מאידך, המניעות על הנסיעה לציון רבינו הקדוש קשים ורבים, והשמועות הרעות מתרגשות ובאות.

בזמן כזה אין לנו אלא העצות האמיתיות שגילו לנו הצדיקים הקדושים להמתקת הדינים והגזרות, ואכן כלל חסידי ברסלב די בכל אתר ואתר עושים כל טעדיק להמתיק הדינים הקשים.

בין הפעולות הננקטות, ניתן למנות את: "קמפיין כח התפילה" שע"י "מערכת ברסלב" ו"קו איחוד חסידי ברסלב".

כמו כן נערכים אלפי אנ"ש שבארה"ב ל'**מעמד תפילה אדיר**, בער"ח תמוז בו יתאספו אנ"ש מכל ערי ארה"ב לקרוע שערי שמיים. אף בא"י מתכוננים ל'**עצרת תפילה רבתית** אשר תתקיים ביום ב' בערב.

והן א-ל-ל כביר לא ימאס תפילת רבים.

"ואמר שיספרו כמה מעשיות מאנשיו"

בס"ד הופיע הספר הנפלא '**שלהבת בכפור**', המגולל את גבורת נפשם של חסידי ברסלב, בצל השלטון הרוזני ברוסיה הקומוניסטית. הספר כולל מאות תמונות ומסמכים נדירים ומרתקים, רבים מהם בפרסום ראשון.

ניתן להשיג את הספר בכל מוקדי מכירת ספרי ברסלב וכן בטלפון 0533108661

נקודות

כָּל מִי שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר לְהַשֵּׁם וּתְבָרָה צָרִיף לְיָדָע שֶׁהוּא רְחוֹק מְאֹד מִמֶּנּוּ וּתְבָרָה. כִּי אִם יִחְשֵׁב וְיִדְמֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁכִּבֵּר נִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם וּתְבָרָה יוֹדֵעַ בִּידְעַת הַשֵּׁם וּתְבָרָה, זֶה סִימָן שֶׁאִינוּ יוֹדֵעַ כֻּלָּל. כִּי אִם הָיָה יוֹדֵעַ קִצָּת מִהַשֵּׁם וּתְבָרָה, הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רְחוֹק מְאֹד מִמֶּנּוּ וּתְבָרָה וְאִינוּ יוֹדֵעַ כֻּלָּל. וְזֶה דָבָר שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְפָה לְדַבֵּר וּלְהַסְבִּיר זֹאת, כִּי גִדְלַת הַבּוֹרָא וּתְבָרָה אֵין שְׁעוֹר. (ליקוטי עצות, השנת אלוקות י')

- הרה"ח ר' נתן נפתלי בורשטיין שליט"א תרם 1000 גליונות
- הגה"ח ר' צבי ליברמנט שליט"א תרם 1000 גליונות
- הרה"ח ר' שמואל נחמן פרנק שליט"א תרם 1000 גליונות
- הרה"ח ר' חיים שווארץ שליט"א תרם 1000 גליונות